

Tornfalk

Falco tinnunculus

Tornfalk. Foto: Christer Strid. Hämtad från: Tornfalk - Media - Artportalen.

Fynd i Stockholm

Observationer av tornfalk har rapporterats i så gott som hela Stockholms stad. Dock är rapporter som tyder på häckning betydligt färre och kommer främst från områden kring Vårbergstoppen, Hästa gård, Hägerstalund, Riddarholmen, Laduviken och Kaknäs.

Status och utbredning

Tornfalken kategoriseras som livskraftig (LC) i rödlistan 2020, och en ökning av populationen pågår samt förväntas ske. Arten är idag fridlyst enligt 4 § Artskyddsförordningen (SFS 2007:845). Tornfalken häckar i stora delar av landet, inklusive de lägre delarna av kalfjället. Arten är framförallt knuten till öppna habitat som olika hedar och åkermarker. Även mer mänskligt påverkade områden gillas av arten, såsom högre byggnader, industrier och vägrenar.

Utseende och ekologi

Tornfalken är en spetsvingad falk med tegelröd rygg och påfallande lång stjärt med mörkt terminalband. Hanens hjässa, nacke, övergump och stjärt är gråblå. Handpennorna är svartbruna. Ryggen, vingarnas ovansida och buk är prickiga. Honorna ser nästan likadan ut men har istället en mer rödbrun tvärbandad rygg och randig stjärt. Födan består främst av möss, sorkar och andra smådjur, men det händer även att de äter skalbaggar, gräshoppor, grodor och reptiler. Tornfalken bygger inte egna bon, utan utnyttjar redan färdiga häckningsplatser. Namnet tornfalk kommer ifrån att arten gärna nyttjar höga byggnader eller torn som häckningsplatser. Den kan också hittas häckande i holkar, ihåliga träd, gamla bon och klippavsatser. Mot slutet av maj lägger honan två till sju ägg som hon ruvar på i 27 till 31 dagar innan de kläcks. Efter ytterligare 30 dagar är ungarna flygfärdiga. Under augusti-oktober migrerar vissa tornfalkar ner mot

Västeuropa, ibland även ner till Nord- eller Västafrika, medan andra individer stannar i Sverige. De migrerande tornfalkarna återvänder under mars-maj.

Hot

Historiskt sett var tornfalken en av de arter som drabbades hårt av kvicksilver-förgiftning under 1900-talet i Sverige. Men beståndet har återhämtat sig relativt bra och har haft en positiv populationsutveckling de senaste decennierna. Dock finns det idag nya hot mot arten. Inom Stockholms stad är minskad mängd föda på grund av lägre andel gräsbevuxna marker ett problem för arten. Även brist på ostörda och lämpliga boplatser missgynnar arten.

Åtgärdsbehov

Gräsbevuxna marker, i synnerhet de som ligger i närheten av häckningsplatser, bör

behållas så gott det går för att säkra tillgången på föda för tornfalken. Stockholms stad arbetar idag med att gynna tornfalkens boplatser genom att sätta upp holkar på passande lokaler [1]. Vill man som privatperson hjälpa tornfalken så kan man sätta upp en egen holk på sin tomt eller lantställe. Holken bör utformas och placeras så att den passar arten och platsen bör inte ligga nära en strandäng, för att inte riskera att andra sällsynta fåglar hamnar på tornfalkens meny [2][3].

Historik och kuriosor

Tornfalken har en lite speciell teknik som den kan använda för att spana på byten. Den kan stå stilla på samma ställe i luften genom att flaxa med sina vingar innan den helt plötsligt dyker ner och tar ett byte. Detta fenomen kallas för att "ryttla".

Referenser

Naturhistoriska riksmuseet (2008). Tornfalk. <https://www.nrm.se/fakta-om-naturen/djur/faglar/vanliga-faglar/faglar-i-mars/tornfalk> [2025-03-13].

SLU artfakta (2021). Tornfalk. <https://artfakta.se/naturvard/taxon/falco-tinnunculus-100056> [2021-12-14].

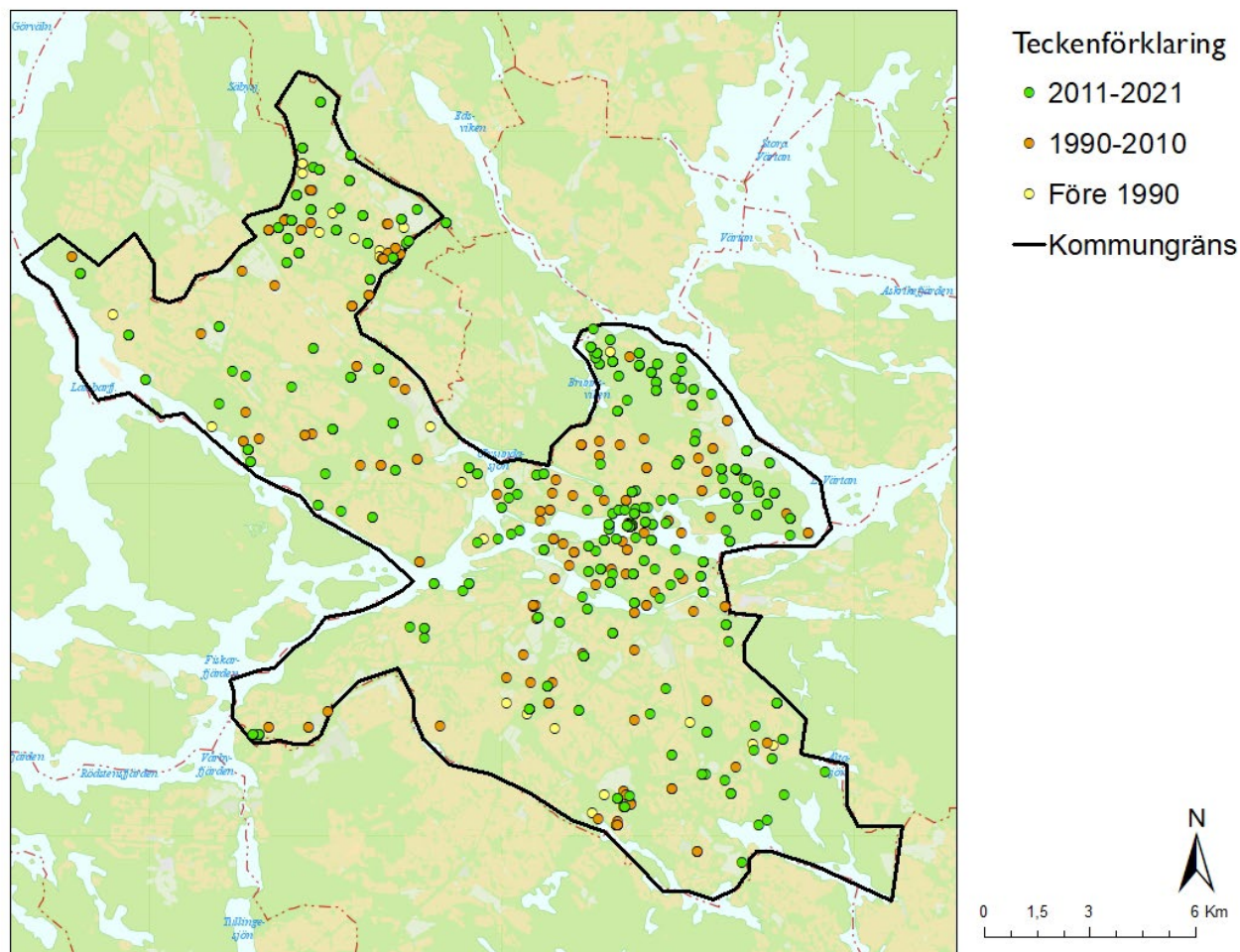
Fågeln.se (2021). Tornfalk. <https://fageln.se/tornfalk-2/> [2021-12-14].

ArtArken – Stockholms artdataarkiv (2021). Tornfalk. <https://artarken.stockholm.se/search/?aaSightingSearchForm=true&species=tornfalk&location=&dateFrom=&DateTo=&tag=null&orggroup=null&actsearch=S%C3%B6k#result> [2021-12-14].

[1] Stockholms stad (2021). Ny park på Vårbergstoppen. <https://miljobarometern.stockholm.se/natur/atgarder/skarholmen/ny-park-pa-varbergstoppen/> [2024-10-24].

[2] Jordbruksverket (2019). Fåglar i jordbrukslandskapet – tornfalk. https://www2.jordbruksverket.se/download/18.4c6c43d819029165f33c98/1718703274785/ovr489_38.pdf [2024-06-18].

[3] Naturhistoriska riksmuseet (2013). Fågelholk för tornfalk. <https://www.nrm.se/fakta-om-naturen/djur/faglar/fagelholkar/ritning-fagelholk/tornfalk> [2025-02-27].

Figur 1. Karta över Stockholms stad med observationer av tornfalk under olika tidsperioder. Kartan visar alla typer av observationer av arten, notera alltså att kartan inte enbart visar häckningsplatser.